

Stöd till de samiska näringarna

En uppföljning av stöd inom
landsbygdsprogrammet 2014–2020

Uppföljningen är gjord av Hugo Jansohn

Varför görs denna uppföljning?

Denna rapport är en del av uppföljningen av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet och regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

Landsbygdsanalysenheten vid Jordbruksverket ansvarar för att de svenska EU-programmen där Jordbruksverket är förvaltande myndighet följs upp. Uppföljningarna har till syfte att sprida kunskap om utfall och resultat och bidra till att stöden och programgenomförandet blir enklare och effektivare.

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	5
Dessa stöd handlar uppföljningen om	5
Frågeställning och syfte	6
Bakgrund	7
Samiska näringar	7
Stödets budget.....	7
Beviljade ärenden och avslag	9
Stöd till bolag, myndigheter och fysiska personer.....	10
Kön och ålder bland de som sökt stöd	11
Investeringsstöd till rennäring.....	11
Startstöd	12
Stöd för natur- och kulturmiljö	13
Så användes stöden	14
Avslutande reflektioner	16
Lite mer än hälften av ärendena har beviljats stöd	16
Flest män har sökt och beviljats stöd	16
Åldern på de som fått stöd varierar – yngst är de med startstöd.....	16
Rennäringsverksamheter har fått stor del av stöden	16
Referenser.....	17

Sammanfattning

I landsbygdsprogrammet finns flera stöd som företag inom de samiska näringarna kan söka för att bedriva sin verksamhet. Stöden ska stärka det samiska näringslivet och bevara samisk kunskap och tradition, och det är myndigheten Sametinget som har ansvar för att handlägga och betala ut stöden.

I den här uppföljningen ger vi en översikt av stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020. Med hjälp av uppgifter från Jordbruksverkets databaser kartlägger vi stödets budget, vad de som fått stöden använt dem till och vad som karaktäriserar de som söker stöden. Avsikten är att bidra till att öka kunskapen om stöd till de samiska näringarna.

Uppföljningens resultat kan sammanfattas i följande punkter:

- Budgeten för stöd riktade till de samiska näringarna som handläggs och betalas ut av Sametinget i landsbygdsprogrammet 2014–2020 var 41,6 miljoner kronor. Av budgeten har 38,4 miljoner (92 procent) beviljats. Totalt har 210 ansökningar inkommit, varav 111 (53 procent) har beviljats.
- Det mesta av stöden till de samiska näringarna har beviljats till fysiska personer, det vill säga till personer som inte är myndigheter eller bolag. Av alla fysiska personer som tagit emot stöd är omkring 76 procent män.
- De som tagit emot startstöd inom de samiska näringarna är i genomsnitt yngre än de som fått startstöd inom jordbruk- och trädgårdsnäringen. Det beror på att startstöd till samiska näringar uteslutande går till rennäringen, som är en näring där generationsväxlingen sker tidigare än i andra näringar.

Inledning

Det samiska näringslivet har historiskt sett till största del bestått av rennäring, jakt, fiske och *duodji*, det vill säga sameslöjd och konsthantverk. Senare har även tolktjänster, samisk turism, musik- och mediaproduktion samt matproduktion och mattradition med flera klassats som samiska näringar. Enligt samiskt synsätt är den gemensamma nämnaren för dessa näringar att de är berikande för samt tydligt och nära förknippade med samisk kultur och tradition (Sametinget, 2016b).

Expertmyndigheten för samiska frågor, Sametinget, har som ett övergripande mål i sin näringslivspolitiska strategi att bevara traditionella samiska näringar och kunskapssystem. Främst innefattar dessa näringar rennäring, duodji, gårdsbruk, jakt och fiske. Att bevara dessa gamla, traditionella kunskaper och näringar anses vara av stor vikt eftersom Sametinget menar att de har minskat i betydelse och håller på att försvinna. Att de samiska näringarna har förlorat betydelse i en modern kontext beror bland annat på att de inte längre betraktas som lika avgörande för samers fysiska överlevnad. En annan anledning är att det samiska samhällslivet stadigt har integrerats i det övriga samhället. För att motverka att de samiska näringarna försvinner beskriver Sametinget i sin näringslivspolitiska handlingsplan att man också vill satsa på att skapa förutsättningar och utrymme för verksamheter med helt nya inriktningar att etablera sig (Sametinget, 2019b).

Ett sätt för företag inom de samiska näringarna att utveckla sin verksamhet är att söka olika stöd i landsbygdsprogrammet. I den här uppföljningen sammanställer vi uppgifter om stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020. Med hjälp av uppgifter från Jordbruksverkets databaser kartlägger vi stödets budget, vad de som fått stöden använt dem till och vad som karaktäriserar de som söker stöden. Avsikten är att bidra till att öka kunskapen om stöd till de samiska näringarna.

Dessa stöd handlar uppföljningen om

De stöd som ingår i uppföljningen är stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020 som Sametinget har ansvar för att handlägga. Informationen som presenteras nedan utgår från Sametingets regionala handlingsplan (Sametinget 2019a).

Kompetensutveckling och demonstrationer och information

Målet med stöden till kompetensutveckling och till demonstrationer och information är att utveckla kompetens, kunskap och företagsamhet i det samiska samhället. Stöden söks till allra största del av bolag, föreningar och stiftelser. Stöden används för att förbättra måluppfyllelsen av de övriga åtgärder som finns inom landsbygdsprogrammet.

Investeringsstöd till rennäring

Investeringsstöd till rennäring betalas ut med målet är att stärka konkurrenskraften hos företag inom rennäringen. Man kan söka stödet för nybyggnationer och renoveringar av olika anläggningar inom rennäringens verksamheter. Stödet förväntas bidra till förbättrade arbetsmiljöer, djurvälstånd, klimatomställningar och andra innovationer inom rennäringen.

Förädlingsstöd

Förädlingsstödet är riktat till livsmedelsproduktion och betalas ut till företagare som utvecklar, bygger nya eller köper olika förädlingsanläggningar och verktyg. Det ska öka konkurrenskraften hos primärproducenterna.

Startstöd

Startstödet är i Sametingets budget helt riktat till rennäringen. Målet med stödet är att få fler yngre företagare inom rennäringen genom att underlätta för unga personer att starta konkurrenskraftiga rennäringensföretag. I första hand är stödet tänkt att användas för att köpa in renar och bygga upp en vital renhjord.

Investeringsstöd till klimat och jobb

Investeringsstöden till klimat och jobb bidrar till att öka tillgången till och användningen av förnybar energi samt till att göra företag mer energieffektiva och klimatsmarta. Dessutom går stödet till olika näringar som bevarar, stärker och utvecklar samisk företagsamhet för att kunna skapa fler jobb.

Service och fritid på landsbygden

Målet med stödet till service och fritid på landsbygden är att främja projekt vars syfte är att öka och utveckla den lokala gemenskapen i samhället. Stödet kan sökas för byggen av olika samlings- och fritidslokaler, exempelvis slöjdverkstäder. Stödet ska även gå till anläggningar som används till lek och idrott för barn och vuxna.

Infrastruktur för rekreation och turism

Genom stödet till infrastruktur för rekreation och turism satsar man på en rad olika turistmål med samisk kultur och miljö som fokus. Målet är att synliggöra det samiska kulturlandskapet för den breda allmänheten och sprida information om samer och samiskt levnadssätt i dess naturliga miljö.

Natur- och kulturmiljö

Stödet för natur- och kulturmiljöer finns för att skapa attraktiva miljöer på landsbygden. Det gör man genom att bevara och utveckla samiska kulturmiljöer som historiskt sett bland annat fungerat som samlings- och bostadsplatser för samer.

Pilotprojekt och utveckling samt samarbeten mellan aktörer inom jordbruk och livsmedelskedjan

Målet med stöden till pilotprojekt och utveckling samt samarbeten mellan aktörer är att skapa förutsättningar för fler jobb i Sápmi. Med hjälp av ett mer utvecklat samarbete med andra aktörer vill man stärka tillväxten bland samiska företag för att bland annat locka och underlätta för flera lokala producenter.

Frågeställning och syfte

I denna uppföljning kartlägger vi de stöd i landsbygdsprogrammet som Sametinget har ansvar för att handlägga och betala ut, det vill säga de stöd som är riktade till de samiska näringarna. Syftet är att öka kunskapen om dessa stöd.

Uppföljningen gäller budgeten under programperioden 2014–2020 och är baserad på data som togs fram den 5 februari 2021. Kartläggningen ger svar på frågorna:

- Hur stor del av stöden har beviljats, fått avslag, avskrivits eller avvisats?
- Hur har stöden fördelats utifrån kön och ålder?
- Vad har stöden använts till, mer specifikt?

Det undersökta dataunderlaget avser endast den aktuella programperioden 2014–2020 och är hämtad från Jordbruksverkets databaser.

Bakgrund

I det här avsnittet ger vi en kort bakgrund till vad tidigare utredningar visar om de samiska näringarna. Vi presenterar också budgeten för de stöd som ingår i uppföljningen och hur den är fördelad mellan stöden.

Samiska näringar

Enligt en kartläggning som företaget WSP gjort på uppdrag av Sametinget finns det idag 20 000–40 000 samer i Sverige. I den sista folkräkningen av samer från år 1945 kom man fram till att det fanns omkring 20 000. Sedan dess har inga nya folkräkningar gjorts eftersom det sedan länge är förbjudet att föra statistik på befolkningens mängd och registrera exempelvis lantbrukare, företag och verksamheter baserat på etniska grunder. Detta regelverk finns till för att motverka diskriminering, men en potentiellt oönskad effekt är att det inom vissa områden kan saknas relevant statistik som kan försvåra beskrivande kartläggningar av samiska näringar (Sametinget & WSP, 2019, s.11).

I samma kartläggning beskrivs renskötelse som den vanligaste och största näringen i den svenska delen av den samiska regionen Sápmi. Sammanlagt finns det cirka 4 600 renskötare i Sverige, varav cirka 85 procent är verksamma i Norrbottens län. Antalet renskötare över tid beskrivs som förhållandevis stabilt: under de senaste 15 till 20 åren har antalet varken ökat eller minskat kraftigt. De allra flesta renskötare har små hjordar med färre än 50 djur. Det totala antalet renar inom näringen är omkring 250 000, och av dessa finns omkring 150 000 i Norrbottens län (Sametinget & WSP, 2019, s.15–16).

Enligt Sametingets och WSP:s kartläggning finns det 1 962 samiska företag. Vad som måste nämnas är att det endast omfattar företag som finns med i Sametingets röstlängd. Därmed kan den inte sägas representera alla företag inom det samiska näringslivet. Uppgifter från 2017 från Sametingets databas visade att det fanns 2 881 aktiva företag. Vad det totala antalet faktiskt är, är svårt att säga, men beräkningar från Sametingets kartläggning och databas ger oss åtminstone en uppskattning.

Företag inom de samiska näringarna finns i olika storlekar och i olika bolagsformer. Vanligast bland samisk företagsverksamhet är mikroföretag. Den genomsnittliga storleken på företagen ligger på 1,2 sysselsatta, och den vanligaste bolagsformen är enskild firma. Företag inom besöksnäring och livsmedelsframställning är vanligtvis något större, och inom dessa näringar är aktiebolag betydligt vanligare. Den genomsnittliga omsättningen per företag är omkring 0,5 miljoner per år. Skillnaden mellan branscherna varierar dock mycket. Exempelvis har företag som är verksamma inom besöksnäring och matproduktion vanligtvis en högre omsättning än det totala genomsnittet hos företag inom samiska näringar (Sametinget & WSP, 2019 s. 5).

Stödets budget

Efter de senaste ändringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020 var den totala budgeten för de stöd som Sametinget ansvarar för att handlägga 41,6 miljoner kronor. Av budgeten har 38,4 miljoner beviljats, vilket motsvarar 92 procent (se tabell 1).

De flesta av stöden har en budget på 4–7 miljoner kronor. Tre stöd – investeringsstöd till klimat och jobb, stöd till infrastruktur för rekreation och turism och stöd till samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan – har mindre budgetar som på under 1 miljon kronor (150 000–800 000 kronor).

Tabell 1 Budget samt beviljat och utbetalt stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Stöd (kortnamn)	Budget (kronor)	Beviljat stöd (kronor)	Beviljat stöd (procent)
Kompetensutveckling	5 084 374	4 232 439	83
Demonstrationer och information	4 952 570	4 952 340	100
Investeringsstöd till jordbruk	4 373 687	4 287 004	98
Förädlingsstöd	7 000 000	5 476 080	78
Startstöd	6 650 000	6 650 000	100
Investeringsstöd till klimat och jobb	700 141	700 141	100
Service och fritid på landsbygden	1 560 964	800 000	51
Infrastruktur för rekreation och turism	150 894	150 894	100
Natur- och kulturmiljö	4 093 562	4 093 562	100
Pilotprojekt och utveckling	6 788 351	6 769 764	100
Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	310 050	310 050	100
Summa	41 664 593	38 422 274	92

Av de totalt 11 stöden är det 7 vars budget är helt utnyttjad. Hos de stöd vars budget inte har utnyttjats helt har minst cirka 75 procent beviljats, med undantag för stödet till service och fritid på landsbygden som endast har beviljats till 51 procent.

Uppgifterna i tabell 1 utgår från budgeten och det beviljade stödet efter ett så kallat återflöde. Återflöde är den del av ett stöds budget som inte beviljas eller betalas ut, på grund av att stödet inte varit efterfrågat eller passerat de samiska företagen. En annan orsak till återflöde kan vara att investeringar som man sökt stöd för visat sig vara billigare än förväntat. Efter återflödet finns det totalt 3 242 319 kronor i outnyttjat stöd kvar i budgeten. Om man däremot avstår från att justera för återflöden är vissa av stöden i stället överutnyttjade.

Stödets återflöden går tillbaka till den åtgärd som de beviljats inom, eftersom Sametinget inte själva haft någon möjlighet att justera i budgeten och fördela om beloppen. Sametinget har också föreslagit omfördelning inom budgeten i de lägen då trycket på vissa stöd varit så högt att alla som sökt det inte har kunnat få det, samtidigt som det funnits pengar över inom andra åtgärder där söktrycket inte varit lika högt.

Beviljade ärenden och avslag

I landsbygdsprogrammet 2014–2020 har Sametinget handlagt 210 ärenden som därmed gäller stöd riktade till de samiska näringarna. Av dem har 111 (53 procent) blivit beviljade. Övriga ärenden har antingen fått avslag (63 ärenden), avskrivits (24 ärenden) eller avvisats (8 ärenden). I tabell 2 presenteras hur fördelningen av ärenden ser ut inom varje stöd.

Några orsaker till att ärendena inte har beviljats är exempelvis att ansökningarna inte är kompletta, att de har dragits tillbaka eller att den som sökte stöd inte uppfyller de aktuella kraven. Den vanligaste anledningen är att man sökt fel stöd (inom fel åtgärd). Sametinget har alltid en dialog med den som lämnat in en ansökan som avskrivs. Den som lämnat ansökan ges då utrymme att komplettera sin ansökan eller skicka in en ny. Av de 8 ärenden som har avvisats har 1 i ett senare skede beviljats stöd efter att ha korrigerat sin ansökan. Ett annat av dessa ärenden fick också beviljat stöd i ett senare skede, men då gällde det ett stöd inom en annan åtgärd.

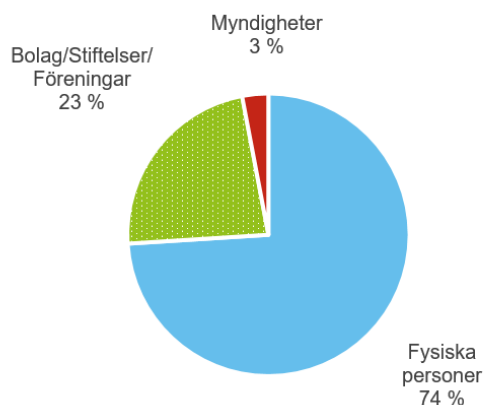
När uppgifterna för den här uppföljningen hämtades den 5 februari 2021 var 7 av ärendena fortfarande under handläggning. Det enda stödet vars andel beviljade ärenden var 100 procent var stödet för samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan, ett stöd som endast hade ett ärende. Service och fritid på landsbygden samt infrastruktur för rekreation och turism var de stöd med lägst andel beviljade ärenden (25 procent). Dessa stöd hade båda 4 ärenden, varav 1 ärende beviljades för respektive stöd (se tabell 2).

Tabell 2 Ärenden som beviljats, fått avslag, avskrivits eller avvisats inom stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Stöd (kortnamn)	Inkomna ärenden	Ärenden som fått avslag, avvisats eller avskrivits	Beviljade ärenden	Andel beviljade ärenden	Ärenden som är registrerade eller som handläggs
Kompetensutveckling	2	1	1	50 %	0
Demonstrationer och information	18	12	6	33 %	0
Investeringsstöd till jordbruk	69	28	40	58 %	1
Förädlingsstöd	10	3	5	50 %	4
Startstöd	59	31	27	46 %	2
Investeringsstöd till klimat och jobb	11	3	8	73 %	0
Service och fritid på landsbygden	4	3	1	25 %	0
Infrastruktur för rekreation och turism	4	3	1	25 %	0
Natur- och kulturmiljö	21	7	14	67 %	0
Pilotprojekt och utveckling	11	4	7	64 %	0
Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	1	0	1	100 %	0
Summa	210	92	111	53 %	7

Stöd till bolag, myndigheter och fysiska personer

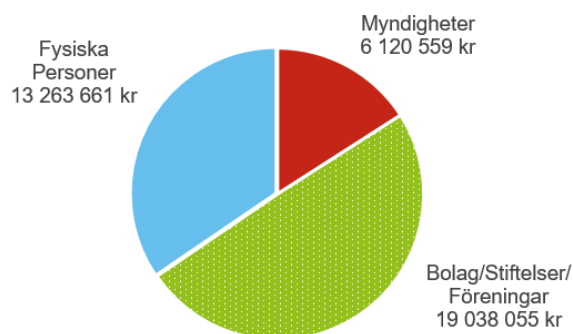
De flesta ärenden inom stöd riktade till de samiska näringarna har beviljats till fysiska personer. Av de 111 beviljade ärendena till samiska näringar har 25 gällt stöd till bolag, stiftelser eller föreningar, 4 ärenden har gällt stöd till myndigheter och resterande 82 ärenden har gällt fysiska personer. I figur 1 visas fördelningen i procent mellan de olika kundtyperna.

Figur 1 Andelen beviljade ärenden i procent per kundtyp som sökt stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

I figur 2 visas det totala beviljade stödet i kronor för varje kundtyp. Även om fysiska personer står för merparten av de beviljade ärendena är medelbeloppet betydligt lägre hos dem än hos övriga kundtyper: medelbeloppet som har beviljats till myndigheter, bolag, föreningar och stiftelser låg på 867 538 kronor medan medelbeloppet för fysiska personer var 161 752 kronor. Att myndigheter, bolag, föreningar, och stiftelser generellt sett beviljats högre belopp är att de, till skillnad från fysiska personer, till stor del driver projekt som pågår under flera år.

Förutom ett antal ärenden som rör anläggningar inom renskötsel och förädlingsindustrin samt bevarandet av kulturmiljöer finns även investeringar och projekt som förväntas bidra till det samiska samhället, såväl kulturellt som kompetens- och näringslivsmässigt. Två av ärendena är direkt kopplade till ansökningar från Sametinget. Dessa ärenden gäller två separata insatser för att skapa fler arbetstillfällen inom samisk matkultur och stärka samiska matentreprenörer.

Figur 2 Beviljat stöd i kronor per kundtyp som sökt stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Kön och ålder bland de som sökt stöd

Fysiska personer tog under programperioden 2014–2020 emot nästan tre fjärdedelar av det beviljade stödet riktade till samiska näringar. För denna grupp finns uppgifter om kön och ålder hos de som fick stöd.

De fysiska personer som fick stöd var 18–77 år, men flest beviljade ärenden hade den yngsta åldersgruppen (18–24 år). Av alla fysiska personer som beviljats stöd var cirka 76 procent män.

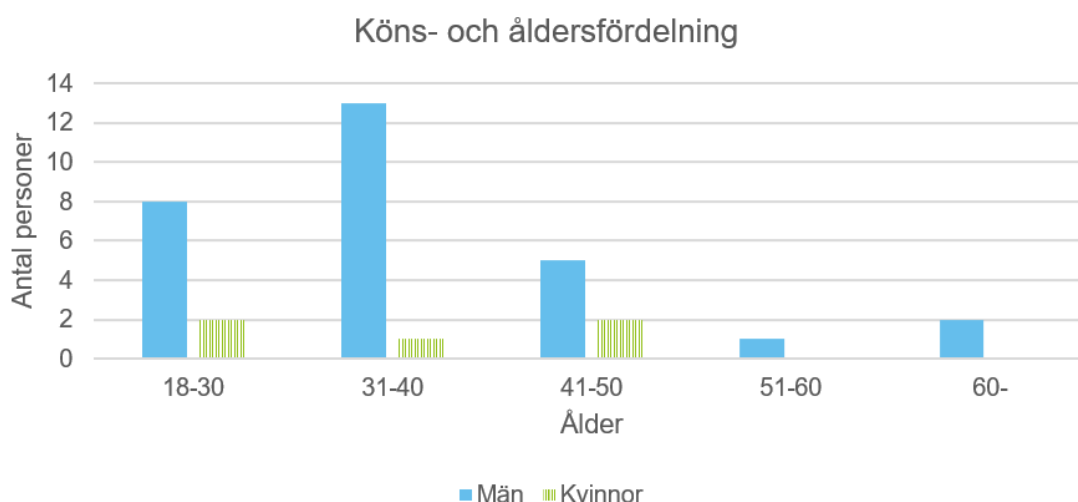
Av de fysiska personer som fick stöd tog en majoritet (84 procent) emot startstöd. Det motsvarar sammanlagt 82 ärenden. Tre personer (som alla var män) ingick i ansökningar för två olika ärenden, vilket betyder att det faktiska antalet som beviljats stöd under programperioden 2014–2020 är 79 personer.

Utöver startstöd gällde flest beviljade ärenden investeringsstöd till rennäring och stöd till natur- och kulturmiljö. För att fördjupa analysen ytterligare beskriver vi i detta avsnitt köns- och åldersfördelningen hos de som beviljats dessa tre stöd närmare.

Investeringsstöd till rennäring

Investeringsstöd till rennäring betalas ut med målet att öka lönsamheten och även konkurrenskraften i de olika rennäringensföretagen. Detta ska i längden kunna stärka rennäringens betydelse för det samiska samhället och tydliggöra kopplingen mellan rennäring, samiska näringar och den samiska kulturen. Oftast används stödet till att bygga eller renovera renvaktarstugor och andra renskötselaneläggningar.

Investeringsstöd till rennäring har beviljats till totalt 34 fysiska personer inom de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020 (se figur 3). Av dessa var 5 kvinnor (15 procent). I åldern 51 år och uppåt var det endast män som sökte och beviljades stöd. I de tre åldersgrupperna under 50 år fanns de största skillnaderna i könsfördelning i åldersgruppen 31–40 år. I denna grupp beviljades 13 män och 1 kvinna stöd. Det var även i denna grupp som flest både sökte och fick beviljat stöd (14 personer).

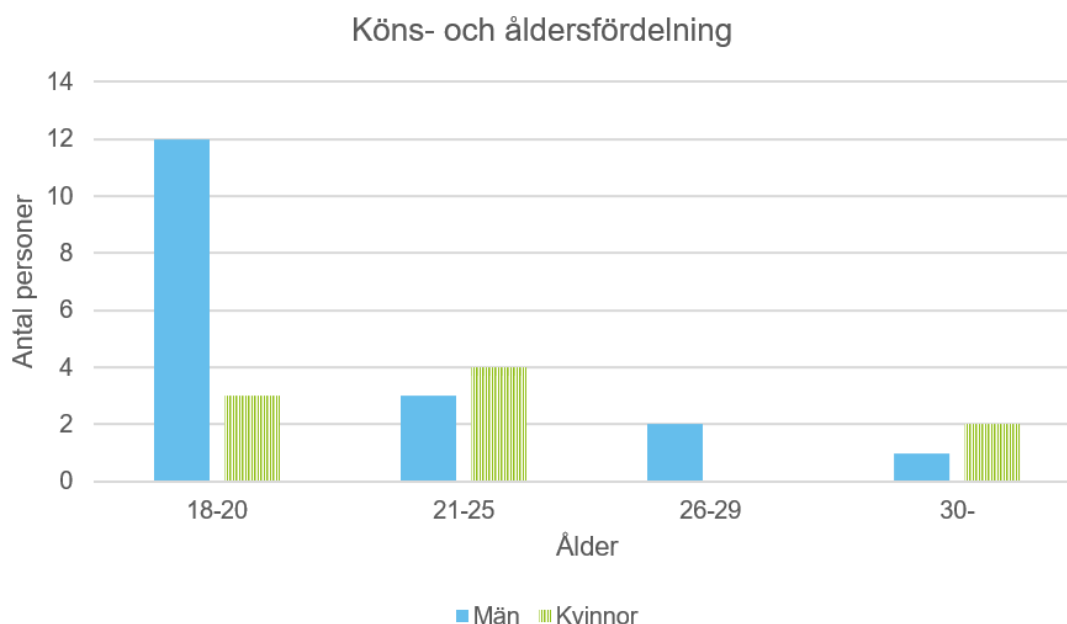
Figur 3 Antalet män och kvinnor i olika åldersgrupper som fått investeringsstöd till rennäring i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Startstöd

För att få startstöd i landsbygdsprogrammet måste man vara under 40 år och starta en verksamhet för första gången inom antingen jordbruk, trädgård eller rennäring. Den delen av stödets budget som Sametingets ansvarar går uteslutande till företag inom rennäringen. Målen med stödet beskrivs vara att överföra kunskap mellan generationer och få fler yngre företagare att starta upp rennäringens verksamheter, eftersom återväxten för renskötare i många samebyar i dag är relativt svag (Sametinget 2021). För att få startstöd från Sametinget krävs att man är medlem i en sameby och att man haft en mentor från en äldre generation under minst 3 år.

Startstöd har under programperioden 2014–2020 beviljats totalt 27 personer som är verksamma i de samiska näringarna (se figur 4). Dessa personer befann sig i åldersspannet 18–33 år, och 18 av dem (67 procent) var män. Genomsnittsåldern för de som beviljats startstöd inom de samiska näringarna är låg. Mer än hälften var 18–20 år gamla. I den åldersgruppen fanns 12 män och 3 kvinnor.

Om man jämför de som har fått startstöd inom Sametingets budget med de som fått startstöd i övriga landsbygdsprogrammet inom jordbruk- och trädgårdsnäringen finns en tydlig skillnad: genomsnittsåldern är lägre hos de som beviljats stöd från Sametinget. Inom jordbruks- och trädgårdsnäringen var mer än hälften (53 procent) av de som beviljats startstöd 30 år eller äldre. I Sametingets budget var i stället över hälften (56 procent) 18–20 år.

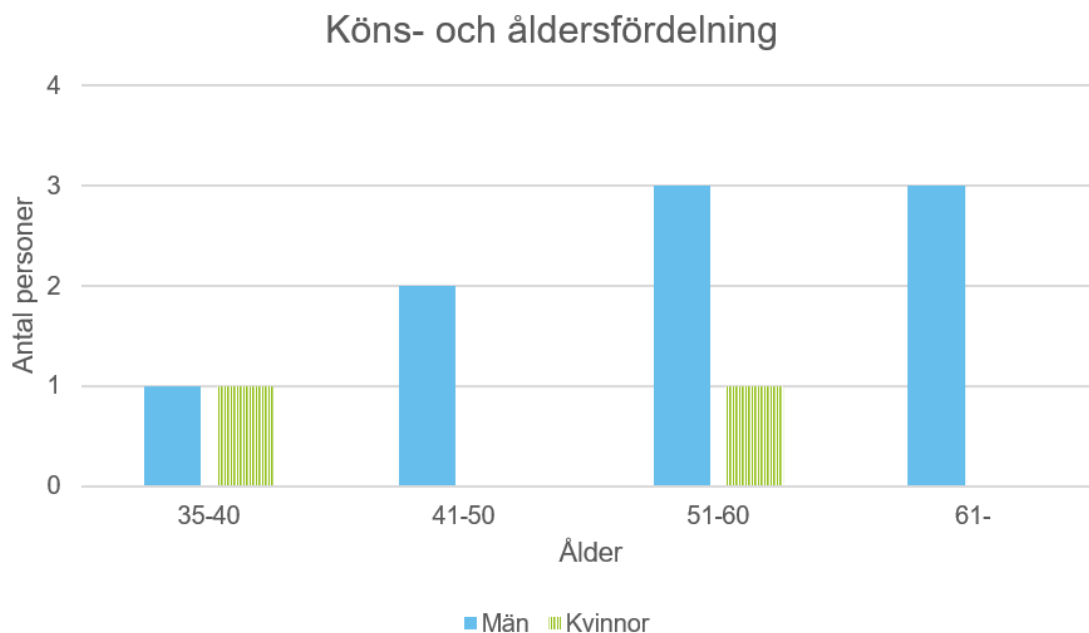

Figur 4 Antalet män och kvinnor i olika åldersgrupper som fått startstöd till rennäring i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Av de som beviljats startstöd är det många som valt att starta sina verksamheter i tidig ålder, i vissa fall innan de slutat gymnasiet (Sametinget, 2021). Även om det ligger i startstödet natur att delas ut till unga är de som får det inom rennäringen yngre i jämförelse med startstödet i resten av landsbygdsprogrammet. En jämförelse mellan de personer som fått startstöd inom Sametingets budget respektive i övriga landsbygdsprogrammet visar också att könsfördelningen skiljer sig något. I övriga landsbygdsprogrammet var andelen män som tagit emot startstöd omkring 75 procent, vilket var något högre än i Sametingets budget där andelen låg på 67 procent.

Stöd för natur- och kulturmiljö

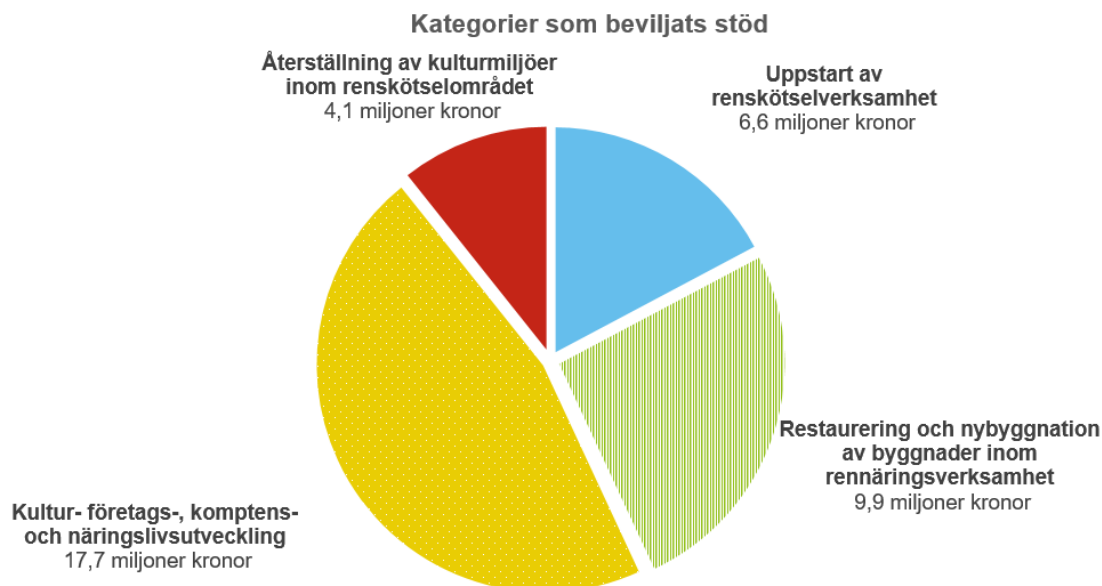
Stöd för natur- och kulturmiljö går att få för att återställa eller renovera byggnader i kulturmiljöer i renskötseområdet. Ofta handlar det om restaurering eller renovering av så kallade "visten" och "kåtor". Kåtor har genom historien varit den traditionella samiska bostaden. Visten är benämningen på själva bostadsplatsen där kåtor ofta finns placerade: här "vistas" man periodvis beroende på säsong (Sametinget, 2016a). Det går även att få stöd för att renovera så kallade "härbre", en speciell typ av timmerbod som står på stolpar. I landsbygdsprogrammet 2014–2020 har Sametinget beviljat stöd för natur- och kulturmiljö till 11 personer (se figur 5). Av dessa är 9 män.

Figur 5 Antalet män och kvinnor i olika åldersgrupper som beviljats stöd till natur- och kulturmiljö i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Så användes stöden

I detta avsnitt följer en tydligare beskrivning av olika kategorier av områden som avser samtliga 111 beviljade ärenden om stöd riktade till de samiska näringarna i landsbygdsprogrammet 2014–2020. Kategorierna har vi formulerat efter att ha undersökt vad de som sökt stöden har skrivit i sina ansökningar. I figur 6 visas fördelningen mellan kategorierna i miljoner kronor.

Figur 6 Fördelning av stöd till samiska näringar inom olika kategorier (miljoner kronor).

Den kategori som har beviljats mest stöd är kultur-, företags-, kompetens-, och näringslivsutveckling. Totalt 21 ärenden har beviljats inom denna grupp. Ärendena är stöd till demonstrationer och information, infrastruktur för rekreation och turism, service och fritid på landsbygden, investeringsstöd för jobb och klimat samt kompetensutveckling och pilotprojekt. Vad ärendena i denna kategori har gemensamt är att de är riktade till insatser för att utveckla och sprida kunskap om samiskt kulturliv och hantverk för såväl externa som interna målgrupper. Det handlar bland annat om att uppföra olika turistmål och upplevelsecenter med fokus på samisk kultur och tradition. Här återfinns också ärenden som berör olika anläggningar eller verkstäder som ska användas till kurser i bland annat sameslöjd (duodji) och projekt som ska dokumentera traditionella samiska mat- och fiskerimetoder. Två av ärendena i denna kategori är riktade till kompetensutveckling av näringslivet och en kartläggning av företags- och kompetensstärkande behov hos samiska matentreprenörer. Dessa projekt hanteras av Sametinget. Totalt sett omfattar denna kategori stöd på totalt 17 757 279 kronor.

Den näst största kategorin när det gäller beviljat stöd avser restaurering och nybyggnation byggnader inom rennäringens verksamhet, som totalt har 48 ärenden och omfattar 9 921 431 kronor. De flesta av dessa ärenden (40 ärenden) gäller investeringsstöd vars syfte är att utveckla lönsamheten och konkurrenskraften inom rennäringens verksamheten. Stödet innefattar bland nybyggnation av renvaktarstugor, förrådslokaler, renhågn, stängsel, foderlager, vägar samt renskiljningsanläggningar. Bland de övriga 12 ärendena återfinns bland annat uppförande av bergvärme, förråd inom renskötsel företag, byte av värmekälla i en renskötselbostad och ny anläggning för solenergi. Dessa är inom investeringsstöd för jobb och klimat. Kategorin innehåller även ärenden inom förädlingsstöd, vilket avser anläggningar för slakteri- och charkprodukter som är verksamma inom renkötsindustrin.

Kategorin uppstart av renskötsel avser totalt 27 beviljade ärenden och omfattar 650 000 kronor. Samtliga av dessa är startstöd. Stödet ska i första hand gå till uppbyggnad av vital renhjord, vilket betyder att stödet söks och beviljas till unga renskötare som nyligen startat upp en rennäringsverksamhet och behöver köpa renar.

Den sista kategorin är återställning av kulturmiljöer inom renskötselområdet och avser 14 ärenden vars beviljade stödbelopp totalt är 4 093 562 kronor. Samtliga är riktade till återställning av och bevarande av traditionella samiska bostadsmiljöer. Dessa bostadsmiljöer består av så kallade "visten" med torv- och getkåtor, härbren och andra förrådsbodar och timmerladugårdar. Dessa stöd har som mål att bevara och restaurera samiska kulturmiljöer. Kulturmiljöerna har direkt koppling till den traditionella renskötseln, men själva stöden är riktade till just kulturmiljöerna och inte till rennäringsverksamheter specifikt.

Avslutande reflektioner

I den här uppföljningen har vi kartlagt de stöd i landsbygdsprogrammet som är riktade till de samiska näringarna och som Sametinget har ansvar för att handlägga och betala ut.

Lite mer än hälften av ärendena har beviljats stöd

Under perioden 2014–2020 har Sametinget handlagt 210 ärenden som gäller stöd riktade till de samiska näringarna. Av dessa har 111 beviljats. Sammanlagt har 38,4 miljoner kronor beviljats, vilket motsvarar 92 procent av budgeten.

Flest män har sökt och beviljats stöd

Av de 111 ärenden som har beviljats stöd gällde 82 ärenden ansökningar från fysiska personer. Dessa personer har vi undersökt närmare utifrån kön och ålder. Uppföljningen visar att en majoritet (76 procent) av de som beviljats stöd var män. Denna siffra skiljer sig inte mycket från övriga stöd inom landsbygdsprogrammet. Ser man exempelvis på alla som fått startstöd i landsbygdsprogrammet är cirka 75 procent män (Jordbruksverket, 2020).

Åldern på de som fått stöd varierar – yngst är de med startstöd

Åldern på de personer som tagit emot stöd till de samiska näringarna varierar mellan 18–77 år. De som fått startstöd inom de samiska näringarna utmärker sig på så sätt att de flesta är 18–20 år. Jämfört med de som fått startstöd från landsbygdsprogrammet inom jordbruks- och trädgårdsnäringen är de som fått startstöd inom rennäringen. Detta visar att generationsväxlingen inom rennäringen sker tidigare än i andra näringar.

Rennäringsverksamheter har fått stor del av stöden

Vi har även delat in alla 111 beviljade ärenden i kategorier för att beskriva vad stöden används till. Indelningen visar att cirka hälften av stöden har gått till utveckling av kultur-, företags-, kompetens-, och näringsliv. En dryg fjärdedel av stöden har gått till renoveringar och nybyggnationer av olika byggnader som används inom rennäringsverksamheter.

Fördelningen mellan uppstart av rensköttselverksamhet och stöden för återställning och bevarande av kulturmiljöer har varit förhållandevis jämn under den undersökta perioden. Utöver uppstarter av rennäringsverksamheter samt renoveringar och nybyggnationer av renskötselanläggningar är även de kulturmiljöer som återställts och bevarats tydligt förknippade med renskötseområdet och rennäringen. Vidare är även en del av ärendena inom utveckling av kultur-, företags-, kompetens-, och näringsliv delvis kopplade till rennäring. Bland annat har stöd beviljats för en turistdestination med renskötsetema och ett projekt där biprodukter från rensklakt blir till hundmat.

Referenser

Jordbruksverket (2020). *Vem får startstöd? En uppföljning av stöd inom landsbygdsprogrammet 2014–2020 baserad på uppgifter fram till och med den 10 februari 2020*. Uppföljningsrapport 2020:4. Jönköping: Jordbruksverket. Tillgänglig: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/upp204.html>.

Sametinget (2016a). *Återställa och restaurera kulturmiljöer i renskötseområdet*. Tillgänglig: <https://www.sametinget.se/92577> (hämtad 2021-06-04).

Sametinget (2016b). *Samiska näringar*. Tillgänglig: <https://www.sametinget.se/1035> (hämtad 2021-06-04).

Sametinget (2019a). *Sametingets handlingsplan för LANDSBYGDSPROGRAMMET 2014 – 2020*.

Sametinget (2019b). *Sápmi – en näringsmässig resurs*. Näringspolitisk strategi.

Sametinget (2021). *Startstöd*. Tillgänglig: <https://www.sametinget.se/92565> (hämtad 2021-06-04).

Sametinget & WSP (2019). *Läget i Sápmi: Kartläggningar av samiskt näringsliv*. Stockholm 2019.

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Telefon 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se/utvärdering

UPP21:5

